

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

УДК 811.111: 378.091.3:[37.016:811.111]:378.22
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.79.1.1>

В. М. Александров

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізького національного університету

О. Ф. Александрова

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізького національного університету

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДЛЯ ВСТУПУ ДО МАГІСТРАТУРИ ЗАСОБАМИ ІНТЕНСИВНОЇ МЕТОДИКИ (АНГЛІЙСЬКА МОВА)

Стаття присвячена актуальній проблемі удосконалення навчального процесу у вищій школі засобами методики інтенсивного навчання іноземної мови. Досліджено особливості впровадження елементів інтенсивної методики у процес підготовки з іноземної мови у вищій школі; запропоновано модель інтенсивного навчання студентів англійської мови для вступу до магістратури.

Основну увагу зосереджено на структурних компонентах моделі інтенсивного навчання іноземної мови, а також особливостях її впровадження в умовах вищої школи. В узагальненому вигляді наведені етапи навчання, рівні оволодіння загальнонавчальною та професійно-орієнтованою англійською мовою, а також лексичні, граматичні та комунікативні орієнтири, що мають стати надійною основою розвитку іншомовної комунікативної компетенції майбутніх магістрів. Запропоновані етапи для досягнення відповідних рівнів володіння загальнонавчальною та професійно-орієнтованою англійською мовою зумовлюють узгодження змісту лексичного, граматичного та комунікативного аспектів програми інтенсивного навчання з наступною корекцією алгоритму навчального процесу. На основі аналізу методичної літератури обґрунтовуються можливості для здійснення поступового переходу від загальної до професійно-орієнтованої тематики. Матеріал вправ засвоюється в умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправах. Більшість вправ проводяться у парному та груповому режимах, забезпечуючи високу активність та відносну самостійність слухачів, оскільки викладач виконує лише функцію загального контролю. Вправи виконуються на матеріалі, що відповідає цілям навчального дня і практичній меті інтенсивного професійно-орієнтованого навчання.

Запропонована модель інтенсивної підготовки студентів немовних спеціальностей до магістратури може бути використана для подальшого розвитку професійної іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

Ключові слова: модель інтенсивного навчання, загальнонавчальна англійська мова, професійно-орієнтована мова, іншомовна професійна комунікативна компетенція.

Постановка проблеми. Враховуючи замовлення сучасного ринку праці, українська вища школа може суттєво підвищити ефективність підготовки майбутніх фахівців за рахунок прискорення темпоритму навчання окремих дисциплін засобами методики інтенсивного навчання, зокрема іноземної мови професійного спрямування. Серед чинників, що сьогодні негативно впливають на ефективність оволодіння іноземною мовою професійного спрямування у немовних ВНЗ, дослідники найчастіше згадують кількісний чинник, тобто зумовлений незначною кількістю годин, передбачених на курс іноземної мови [2, с. 15]. Деякі автори вважають, що негативний вплив цього чинника можна зменшити, а ефективність

навчання іноземної мови у ВНЗ немовного профілю – підвищити, за рахунок упровадження додаткових курсів, спрямованих на інтенсивний розвиток професійно-комунікативних вмінь, що не можуть бути сформовані в межах стандартної програми з іноземної мови. Згадані курси мають бути орієнтовані на задоволення конкретних комунікативних потреб майбутніх фахівців, а ці потреби, зі свого боку, зумовлюють мету та зміст кожної додаткової дисципліни [4, с. 170; 6, с. 209].

Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти орієнтири рівнів комунікативної компетенції майбутніх інженерів і менеджерів знаходяться у сфері англійської ділової мови (Business English) та мови для спеціальних

цілей (English for Specific Purposes). Слід підкреслити, що програма єдиного вступного іспиту для вступу до магістратури створена з урахуванням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (рівень B1–B2) [1, с. 5; 7, с. 1].

Усе вищезгадане зумовлює актуальність дослідження інтенсивних форм підготовки студентів для вступу до магістратури, що має суттєво підвищити ефективність сучасної вищої освіти. На нашу думку, підготовка студентів з іноземної мови для вступу до магістратури вищої школи може найбільш ефективно проводитися саме засобами інтенсивної методики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти націлюють сучасних дослідників на пошуки та розроблення таких моделей навчання іноземної мови, що можуть ефективно застосовуватися в галузі вищої освіти [1, с. 3]. Становлення методів інтенсивного навчання загалом пов'язане з дослідженнями й розробками Г. Лозанова, Г.О. Китайгородської, Л.К. Гегечкорі, А.С. Плєсневича, В.В. Петрусинського. Протягом останнього десятиріччя проблеми, пов'язані з інтенсивним розвитком іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних факультетів, досліджувалися вітчизняними вченими, серед яких треба згадати С.Ю. Ніколаєву, О.Б. Тарнопольського, Л.М. Черноватого. Проте недостатня кількість публікацій, присвячених проблемам інтенсивного навчання предметів у вищій

школі, зокрема професійно-орієнтованої іноземної мови, зумовлює наш інтерес до подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті – запропонувати модель інтенсивної підготовки студентів немовних спеціальностей до магістратури, яка є найбільш ефективною для форсованого розвитку мовних навичок і мовленнєвих умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (слуханні, говорінні, читанні та письмі) та має забезпечити створення міцної основи для подальшого удосконалення іншомовної комунікативної компетенції майбутніх магістрів у професійному контексті.

Виклад основного матеріалу. Інтенсивна підготовка з англійської мови для вступу до магістратури студентів немовних спеціальностей може бути реалізована у межах двох етапів. На першому етапі протягом десяти днів (120 годин) здійснюється інтенсивне формування та розвиток мовленнєвих навичок та умінь спілкування у загальнонавчаних сферах в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1. Другий етап (також 120 годин протягом десяти днів) присвячений інтенсивному удосконаленню мовленнєвих навичок та умінь спілкування в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності в діловій та професійній сферах на рівні B2.

В узагальненому вигляді наведені етапи навчання, рівні оволодіння професійно-орієнтованою англійською мовою, а також лексичні, граматичні та комунікативні орієнтири наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Етапи навчання та рівні оволодіння професійно-орієнтованою англійською мовою

Етап навчання	Рівні	Граматичні навички	Лексичні навички	Комунікативні сфери у тематико-ситуативному атласі
1-й інтенсивний (120 акад. год.)	A1	Структурне оформлення речень в <i>Indefinite (Active)</i>	близько 1000 лексичних одиниць	Елементарні ситуації спілкування (особиста сфера) Загальні теми (спрощені особиста і публічна сфери)
	A2	Структурне оформлення речень в <i>Continuous (Active)</i>	близько 500 лексичних одиниць	Загальні теми (розширені особиста і публічна сфери) Спрощена комунікація (особиста і публічна сфери)
	B1	Структурне оформлення речень в <i>Indefinite (Active, Passive), Continuous (Active)</i>	близько 2000 лексичних одиниць	Біографія та робоче інтерв'ю (особиста і ділова сфери) Ваша професія (спрощені особиста і ділова сфери)
	B1	Структурне оформлення речень в <i>Indefinite, Continuous (Active, Passive), Perfect (Simple)</i>	близько 2500 лексичних одиниць	Спрощена комунікація. Професійна діяльність (ділова, елементи професійної сфери) Контакти, контракти (ділова) Посади та робочі обов'язки.
2-й інтенсивний (120 акад. год.)	B1	Структурне оформлення речень в <i>Indefinite, Continuous (Active, Passive), Perfect (Simple, Continuous)</i>	близько 3000 лексичних одиниць	Професійна діяльність: факти, цифри, розвиток (ділова, спрощена професійна сфери)
	B1	Структурне оформлення речень в усіх формах часу та виду в активному та пасивному станах	близько 3500 лексичних одиниць	Типові професійні ситуації (ділова, професійна сфери) Менеджмент (спрощена ділова сфера)
	B2	Вдосконалення навичок структурного оформлення речень в усіх формах часу та виду в активному та пасивному станах	близько 4000 лексичних одиниць і більше	Спілкування з кількома співрозмовниками у професійних ситуаціях (особиста, публічна, ділова, професійна сфери). Розуміння фахових текстів

Першочерговим завданням першого етапу є розвиток навичок та вмій читання і говоріння на основі активного запасу загальнонавчальної лексики в обсязі близько 2000 лексичних одиниць.

Важливим чинником стає циклічний характер змісту навчання кожного навчального дня, який забезпечує послідовну зміну відрізків навчання, призначених для повторення засвоєного раніше і введення нового матеріалу, формування та удосконалення відповідних навичок та умінь. Вмотивоване чергування таких циклів, яке створювало необхідні передумови для ефективного інтенсивного навчання, показано в табл. 2.

Таблиця 2
Навчальний режим інтенсивного етапу навчання

Час	Види навчальної діяльності
7:00 – 9:00	Повторення мовного матеріалу
9:00 – 10:00	Сніданок
10:00 – 11:00	Читання та обговорення професійних текстів
11:00 – 12:00	Читання та обговорення професійних текстів
12:00 – 14:00	Підготовка індивідуальних проектних завдань
14:00 – 16:00	Обідня перерва
16:00 – 18:00	Обговорення індивідуальних проектних завдань
18:00 – 19:00	Аудіювання
19:00 – 20:00	Вечеря
20:00 – 21:00	Засідання англійського клубу за темою дня

Важливою умовою ефективного засвоєння мовного матеріалу й оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями під час інтенсивного навчання студентів-магістрів є створення міцного іншомовного мовленнєвого середовища [5, с. 14]. Тому режим інтенсивного навчання англійської мови передбачає розвиток мовленнєвих навичок та вмій не тільки протягом занять, але й під час спільного дозвілля.

На другому етапі інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови відбувається удосконалення навичок та вмій слухання, говоріння, читання і письма. Відповідно, у навчальному процесі широко використовуються короткі тексти, спеціально розроблені нами для обговорення. Такі тексти, хоча і містять переважно лексику загальнонавчальної англійської мови, створюють можливості для переходу у сферу професійно-орієнтованої англійської мови.

Прочитані тексти стають необхідною основою для застосування проектно-методики, проблемних завдань, дискусій та рольових ігор. Певна частина навчального часу відводиться на виконання індивідуальних проектних завдань у письмовій формі, пов'язаних із тематикою конкретної спеціальності. Підготовлені доповіді

заслуховуються та обговорюються в другій половині навчального дня. Ця половина починається з обговорення індивідуальних проектних завдань і триває до вечері. Для моделювання реальних ситуацій спілкування вправи набувають форми конференції, семінару, переговорів, презентації, під час проведення яких відбувається мовленнєва діяльність у професійно-орієнтованому контексті [3, с. 179]. Після обговорення проектних завдань передбачається прослуховування професійно-орієнтованих текстів та вдосконалення навичок аудіювання як найскладнішого виду мовленнєвої діяльності. Наприкінці кожного навчального дня відбувається засідання англійського клубу, що проходить у формі ділової гри, пов'язаної із професійною тематикою спеціальності, під час якої продовжується процес удосконалення комунікативних вмій учасників навчання.

Моделювання професійно-орієнтованої іншомовної діяльності студентів на другому етапі здійснюється шляхом виконання умовно-комунікативних та комунікативних вправ у контексті майбутньої фахової діяльності студентів. Це означає, що кожна вправа в розробленій нами системі, формує або розвиває відповідні навички та вміння, необхідні для вирішення майбутніх професійних завдань. Таке формування та розвиток здійснюються завдяки спрямованості усіх вправ на професійну діяльність конкретної спеціальності.

Під час формування мовленнєвих вмій важливо забезпечувати вмотивованість вправ, зокрема за допомогою схем, мовленнєвих зразків, демонстрації відповідності предметного змісту основної спеціальності змісту тих вправ, які виконуються. Завдання до вправ встановлюють логічний зв'язок загальнонавчаних тем із майбутньою професійною діяльністю студентів, демонструють можливість їх використання для професійних цілей, підтримують комунікативну мотивацію слухачів. Для максимальної інтенсифікації вправ широко застосовуються групові та парні форми роботи.

Матеріал вправ засвоюється в умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправах, змістом яких є обмін простими репліками для формування навичок діалогічного мовлення. Більшість вправ проводяться в парному та груповому режимі, забезпечуючи високу активність та відносну самостійність слухачів, оскільки викладач виконує лише функцію загального контролю. Вправи виконуються на матеріалі, що відповідає цілям навчального дня і практичній меті інтенсивного професійно-орієнтованого навчання.

Протягом усього періоду інтенсивної підготовки студенти також мають достатньо часу для поглибленої самостійної роботи і закладання надійного підґрунтя для подальшого якісного стрибка на рівень В2 на другому етапі навчання. Метою цього етапу є консолідація матеріалу та навичок, засво-

Таблиця 3

Модель інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови

Етап 1 (інтенсивний) – загальнонавчальне спілкування (120 год.) Формування та розвиток умінь в чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 (аудіювання – 40%, говоріння – 31%, читання – 18%, письмо – 11%)
Підетап 1.1 (40 год.) Формування та розвиток елементарних мовленнєвих навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні A1
Підетап 1.2 (40 год.) Удосконалення елементарних мовленнєвих навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні A2
Підетап 1.3 (40 год.) Формування та розвиток мовленнєвих навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1
Етап 2 (інтенсивний) – ділове та професійне спілкування (120 год.) Удосконалення навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B2 (аудіювання – 20%, говоріння – 50%, читання – 18%, письмо – 11%)
Підетап 2.1 (40 год.) Удосконалення навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 за рахунок спілкування з англомовними колегами на загальні й ділові теми
Підетап 2.2 (40 год.) Удосконалення мовленнєвих навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 за рахунок спілкування з англомовними колегами у професійних ситуаціях на спеціальні теми, а також за рахунок роботи з фаховими текстами
Підетап 2.3 (40 год.) Удосконалення мовленнєвих навичок та умінь в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B2

ених і сформованих протягом першого етапу, розвиток мовленнєвих умінь у професійній сфері на основі фахової тематики, матеріал якої відповідає навчальній програмі відповідних спеціальностей. Тому друга половина кожного навчального дня завжди починається з повторення матеріалу, який вводився у першій половині дня, з наступним виконанням інтенсивних мовленнєвих вправ.

Тривала інтенсивна діяльність вимагає від викладача змінювати ритм навчального процесу, аби уникнути ефекту втоми чи звикання, які спричинюють зниження уваги. Ефективність інтенсивної методики значною мірою залежить від задоволення, яке студенти одержують від тренінгу, що суттєвим чином впливає на їхню активність та працездатність, які зрештою і визначають їхню успішність чи неуспішність. Певна частина вечірнього часу віддається самопідготовці та консультаціям, які викладачі проводять в індивідуальному порядку.

Контроль результатів інтенсивного навчання студентів професійно-орієнтованої англійської мови здійснюється у поточній та рубіжній формах. Об'єктами контролю є навички та вміння використовувати мовленнєві засоби, рівень володіння якими дає змогу здійснювати ефективну іншомовну мовленнєву діяльність у відповідній сфері залежно від етапу інтенсивного навчання.

Поточний контроль здійснюється у процесі виконання кожної вправи або після неї і може проводитися як викладачем, так і у формі самоконтролю із застосуванням ключів.

Рубіжний контроль на перших двох етапах здійснюється в письмовій формі за допомогою лексичних тестів на перевірку знання двох списків лексичних одиниць (по 100 в кожному списку), що відносяться до сфер, засвоєння яких було метою відповідного етапу навчання.

Під час проведення підсумкового контролю письма та говоріння слухачі заповнюють спеціальну анкету, а також проходять співбесіду за нею, відповіді на запитання якої дають вичерпну відповідь про рівень, досягнутий кожним студентом за результатами інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови. Перевірка ж умінь аудіювання та читання здійснюється на основі сприйняття (прослуховування або прочитання) студентами текстів на професійну тематику, після чого вони мають відповісти на запитання до текстів. Тестові завдання укладаються відповідно до програми єдиного вступного іспиту (СВІ) з іноземних мов, затвердженої наказом МОН [7, с. 1].

Узагальнено реалізація розробленої нами моделі у системі інтенсивного навчання студентів професійно-орієнтованої англійської мови наведена в табл. 3.

Висновки. Виходячи з вимог до змісту інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови, необхідно визначити загальні та професійні рубрики й ситуації, характерні для конкретних спеціальностей; встановити лексичний та граматичний матеріал для формування відповідних навичок; обґрунтувати поетапну структуру тренінгу, а також його етапи; визначити конкретну мету, кількісний і якісний зміст кожного етапу інтенсивного навчання професійно-орієнтованої англійської мови; визначити оптимальний режим для забезпечення ефективного навчання та самостійної роботи.

Розглянуто модель інтенсивного навчання студентів професійно-орієнтованої англійської мови, що ґрунтується на системі вправ, яка включає дві підсистеми стосовно кожного виду мовленнєвої діяльності: для формування мовленнєвих навичок та для розвитку мовленнєвих умінь за постій-

ного збільшення питомої ваги мовленнєвих вправ. Ця модель реалізується у межах двох етапів та шести підетапів. На першому етапі протягом 120 годин здійснюється інтенсивне формування та розвиток мовленнєвих навичок і вмій спілкування у загальнонавчаних сферах в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1. Другий етап призначено для інтенсивного вдосконалення мовленнєвих навичок та вмій спілкування в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності в діловій та професійній сферах на рівні B2.

Таким чином, модель інтенсивної підготовки студентів для вступу до магістратури має забезпечити оволодіння професійно-орієнтованою англійською мовою з урахуванням комунікативних та професійних потреб відповідної спеціальності.

Список використаної літератури:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання [наук. ред. проф. С. Ю. Ніколаєва]. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Мильцева Н.А. Подготовка специалистов со знанием иностранных языков в высших учебных заведениях. *Иностранные языки в школе*. 2006. № 7. С. 11–19.
3. Стрілець В.В. Сучасні підходи до навчання англійської мови для професійного спілкування за проектною методикою. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. 2006. Вип. 10. С. 175–181. (Серія «Педагогіка та психологія»).
4. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку: уч. пособ. К.: Ленвіт. 2004. 192 с.
5. Тестов В. А. Стратегия обучения в современных условиях. *Педагогика*. 2005. № 7. С. 12–18.
6. Харлов Г.О. Компактно-системный метод в исследовании интенсификации процесса обучения иностранному (английскому) языку. *Научный вестник Південноукраїнського державного педагогічного університету*. Одеса, ПДПУ ім. Ушинського. 2005. С. 207–211.
7. Програма єдиного вступного іспиту (ЄВІ) з іноземних мов (наказ МОН № 411 від 28.03.2019). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0411729-19#Text>.

Aleksandrov V., Aleksandrova O. Training students by intensive methods for admission to the Master's degree (English)

The article is devoted to the urgent problem of improving the higher school educational process by means of intensive teaching methods. Peculiarities of introduction intensive technique elements in the process of teaching English at high school are investigated; a model of intensive teaching English for admission to the Master's degree is presented.

The main attention is focused on the structural components of intensive teaching model, as well as features of its implementation at high school. The stages of study process, levels of mastery in General English and professionally-oriented English, as well as lexical, grammatical and communicative aspects that should create a reliable basis for the development of foreign language communicative competence are given in a generalized form. These stages for achieving appropriate levels of mastery in General English and professionally-oriented English determine the harmonization of lexical, grammatical and communicative aspects' program content with the subsequent correction of the educational process algorithm. On the basis of the analysis of special literature the possibilities for gradual transition from GE to professionally-oriented English are substantiated. The material of the exercises for training is mastered in conditionally-communicative receptive-productive exercises. Most exercises are performed in pairs and groups, providing high activity and relative independence of students while the teacher performs only the function of general control. The exercises content is based on the material that meets the objectives of the training day and the practical purpose of intensive professional training. The intensive training English model for admission to the Master's degree can be used at non-language specialties for further development of professional foreign language communicative competence.

Key words: model for intensive teaching, General English, professionally-oriented English, foreign language professional communicative competence.